

Janusz Królikowski¹

PRZEPOWIADANIE APOSTOLSKIE W TAJEMNICY OBJAWIENIA BOŻEGO

Wstęp

Przepowiadanie, zarówno Chrystusa, jak i apostołów, stanowi kluczowy element objawienia Bożego, bardzo długo jednak teologia nie potrafiła właściwie włączyć tego podstawowego zagadnienia do refleksji nad objawieniem i jego przekazywaniem w Kościele. Trudności budziło uznanie, że prawda chrześcijańska pierwotnie wyraziła się i utrwaliła w „formie przepowiadania”. Przyjęcie tego faktu zdawało się osłabiać wymiar doktrynalny wiary pojmowanej jako zbiór pewnych, jednoznacznych i utrwalonych formuł. Wynikało to w dużej części z tej racji, że kwestia przepowiadania nie była przedmiotem jakiegś osobnej refleksji teologicznej, a tym samym przepowiadanie nie posiadało określonej fizjonomii eklezjalnej. Oczywiście, nikt nie wątpił w znaczenie przepowiadania, ale jego natura teologiczna i znaczenie eklezjalne nie były właściwie opisane i uwytklone. Trzeba było dopiero wszechstronnych studiów egzegetyczno-teologicznych, aby słowo i przepowiadanie, w którym ono ożywa i jest komunikowane, spotkały się z należytą uwagą w teologii i w Kościele². Duże znaczenie dla pogłębienia tych kwestii miało także ekumeniczne spotkanie z teologią słowa Bożego zaprezentowaną zwłaszcza przez Karla Bartha; nawet jeśli podejście do niej było krytyczne i polemiczne, nie można pomniejszyć znaczenia tego spotkania teologicznego³.

---

1 Ks. dr hab. Janusz Królikowski, prof. UPJPII, kapłan diecezji tarnowskiej, kierownik Katedry Teologii Dogmatycznej, dziekan Wydziału Teologicznego Sekcja w Tarnowie (UPJPII). Adres do korespondencji: 33-100 Tarnów, al. Matki Bożej Fatimskiej 39; e-mail: jkroliko@poczta.onet.pl.

2 Heinrich Schlier, *Wort Gottes. Eine neutestamentliche Besinnung* (Würzburg: Werkbund Verlag, 1958); Otto Semmelroth, *Wirkendes Wort. Theologie der Verkündigung* (Frankfurt am Main: Knecht Verlag, 1962).

3 Erick Peterson, „Was ist Theologie?“, w: Erick Peterson, *Theologische Traktate*, Bd. 1, *Ausgewählte Schriften* (Würzburg: Echter Verlag, 1994), 1–22; Brunero Gherardini, *La parola di Dio nella teologia di Karl Barth* (Roma: Editrice Studium, 1955).

Sobór Watykański II, w oparciu o wypracowaną wcześniej teologię, mógł w konstytucji *Dei Verbum* o objawieniu Bożym⁴ dokonać najpierw ścisłego połączenia wydarzeń i słów w tajemnicy objawienia Bożego, a potem mocno dowartościować słowo wyjaśniające, którego szczególną formą jest przepowiadanie. Konstytucja *Dei Verbum* w kluczowym punkcie mówi więc o „przepowiadaniu” (*praedicatio*) tego, co Bóg objawił – nie oddaje tego ważnego pojęcia nowe polskie tłumaczenie konstytucji odwołujące się do pojęć „głoszenia”, czy też „głoszenia ustnego” (nr 7). Chodzi więc o „przepowiadanie” w najbardziej klasycznym znaczeniu tego słowa, którego punktem wyjścia i odniesienia pozostaje „przepowiadanie apostoelskie” (*praedicatio apostolica*), wpisujące się integralnie w dzieło objawienia Bożego i dzieło przekazywania go w Kościele. Podkreślenie znaczenia przepowiadania wprowadza do bardzo ważnego, podsumowującego zdania, które często jest pomijane w lekturze i interpretacji konstytucji *Dei Verbum*: „Tak więc przepowiadanie apostoelskie, które w sposób szczególny zawarte jest w księgach natchnionych, ma być ciągle zachowywane aż do wypełnienia się czasu” (nr 8)⁵.

Tym stwierdzeniem soborowa konstytucja *Dei Verbum* skłania nas do refleksji nad teologicznym znaczeniem „przepowiadania apostoelskiego”, wychodząc przede wszystkim od jego specyfiki – „jedyności”, którą ukazuje i poniekąd kodyfikuje początek tego przepowiadania, a następnie do określenia jego znaczenia w życiu Kościoła oraz wpływu „normatywnego” na wszelkie przepowiadanie w Kościele. Jest to zagadnienie eklesjologiczne, mające bardzo zasadnicze znaczenie dla urzeczywistniania się Kościoła. W tym miejscu przedstawionych zostanie kilka uwag teologicznych odnośnie do przepowiadania apostoelskiego, które w dalszej perspektywie pokazują także specyfikę i znaczenie wszelkiego przepowiadania w Kościele.

1. Przepowiadanie Chrystusa

Objawienie Boże obejmuje równocześnie wydarzenie zbawienia i przepowiadanie, które jest z nim ściśle powiązane i które ukazuje, w jaki sposób zbawienie zostało nam udzielone i wciąż jest udzielane nowym pokoleniom ludzkim⁶. Na pierwszym miejscu przepowiadającym jest sam Jezus Chrystus, który wielką część swojej misji zbawczej poświęcił przepowiadaniu. Zadanie przepowiadania przekazał również swoim wybranym uczniom, czyli apostołom. Z tej racji wypełnienie objawienia w Jezusie Chrystusie obejmuje również jego urzeczywistnianie się w przepowiadaniu apostoelskim, które w ten sposób staje

4 Paweł VI, „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym «Dei Verbum»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje – Dekrety – Deklaracje* (Poznań: Pallottinum, 2002), 350–363.

5 Angel Anton, „La comunidad creyente, portadora de la revelación”, w: *La palabra de Dios en la historia de los hombres. Comentario Temático a la Constitución „Dei Verbum” del Vaticano II sobre la Divina Revelación*, ed. Luis Alonso Schökel, Antonio Maria Artola (Bilbao: Universidad de Deusto, Ediciones Mensajero, 1991), 285–330; tłum. autor.

6 Henri de Lubac, *Słowo Boga w historii człowieka*, tłum. B. Czarnowska (Kraków: Wydawnictwo WAM, 1997), 23–27.

się trwałym fundamentem i normą dla Kościoła poapostoelskiego. Tradycja katolicka podkreśla również pewną specyfikę i niepowtarzalność przepowiadania apostołów w relacji do późniejszego przepowiadania w Kościele. Gdy zatem w Kościele stawia się zagadnienie faktu, metody i środków przepowiadania, którego natura zakorzenia się w boskiej godności Chrystusa, trzeba podjąć zagadnienie Chrystusowego przepowiadania w jego specyfice, a następnie w tym samym świetle spojrzeć na przepowiadanie apostołów i na przepowiadanie Kościoła.

Ponieważ wydarzenie zbawienia i przepowiadanie zakładają się wzajemnie, gdyż chodzi o „przepowiadanie zbawienia”, wypełnienie tajemnicy Chrystusa – wraz z wywyższeniem Syna Człowieczego jako Pana – oznacza wypełnienie objawienia Bożego, a zarazem jest podstawą przepowiadania tajemnicy Chrystusa. Innymi słowy, przepowiadanie apostołów stanowi konstytutywny etap objawienia. Wraz z rzeczywistością zbawczą, którą przekazuje, stanowi ono trwałą normę całego późniejszego życia Kościoła.

Między powrotem Chrystusa do Ojca i ostateczną fazą Kościoła apostoelskiego w sensie ścisłym, wraz z pismami, które on wydał, jest rzeczą niemożliwą nie stwierdzić dokonującego się wzrostu i rozwoju Kościoła. Jest tego świadomy już św. Paweł⁷ i zwraca na to wyraźnie uwagę konstytucja *Dei Verbum*. Fakt tego wzrostu pociąga oczywiście za sobą zagadnienie żywej i konstytutywnej relacji zachodzącej między działalnością Chrystusa jako Pana i przepowiadaniem apostołów. Ta relacja posiada dwa wymiary: horyzontalny i wertykalny.

1.1. „Naoczne świadectwo” względem Chrystusa jako Pana

Konieczność zastąpienia apostoła Judasza, której potrzebę odczuwa pierwotna wspólnota apostoelska, wskazuje, że podstawę przepowiadania apostoelskiego stanowi bezpośrednie spotkanie z Chrystusem⁸. Apostoł Piotr stwierdza jednoznacznie: „A my jesteśmy świadkami wszystkiego, co zdziałał w ziemi żydowskiej i w Jeruzalem” (Dz 10,39). Szczytem tego spotkania z Chrystusem jest bezpośrednie doświadczenie Zmartwychwstałego jako Pana w czasie Jego zjawień się. Apostołowie, gdy świadczą o mocy i „paruzji” Chrystusa, nie odwołują się do własnych przemyśleń i konstrukcji retorycznych, ale przekazują naoczne świadectwo Jego chwały, która została im ukazana⁹. Punktem centralnym jest bezpośrednie świadectwo zmartwychwstania, ponieważ ono stanowi wypełnienie objawienia, a tym samym zbawienia¹⁰. Częstotliwość spotkań z Chrystusem ziemskim ma przede wszystkim na celu zapewnienie ciągłości między sługą Bożym objawionym w dziejach i Panem, który się zjawia. Pan, o którym świadczą apostołowie, jest tożsamy z Synem Człowieczym, który, znany przez wielu, został ukrzyżowany pod Poncj-

7 Romano Penna, *Paolo e la Chiesa di Roma* (Brescia: Paideia Editrice, 2009), 225–239.

8 Łk 1,2; 24,28; 1 J 1,1–3; Dz 1,21–23; 13,31; 2,32; 3,15; 5,27–32; 10,39; 41,42.

9 J 1,14; 1 J 1,1–3; 2 P 1,16.

10 Gerard O’Collins, *Chrystologia. Jezus Chrystus w ujęciu biblijnym, historycznym i systematycznym*, tłum. K. Franek, K. Chrzanowska (Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008), 93–107.

szem Piłatem. Jest to podstawowy schemat przepowiadania apostołskiego, który bardzo szybko przeszedł do wyznania wiary i stanowi jego pryncypium. To świadectwo oparte na osobistym doświadczeniu nadaje szczególny charakter przepowiadaniu apostołów. Cały pierwotny Kościół apostołski, wspierany przez posługę apostołską wezwaną do tego w szczególny sposób, czerpie z tego faktu specjalne znaczenie, określające jego odrębność w stosunku do Kościoła późniejszego.

1.2. Bezpośrednie działanie Pana w przepowiadaniu apostołskim

Żywa relacja między Panem i przepowiadaniem apostołskim posiada również wymiar wertykalny. „Zasiadanie po prawicy Ojca” stanowiło centrum i pryncypium wyznania pierwotnej wiary w Jezusa Chrystusa¹¹. Dla rodzącego się Kościoła Chrystus był rzeczywistością osobową, aktualną – nie był On tylko kimś, kto w przeszłości dokonał odkupienia lub którego powrotu oczekiwano z niecierpliwością. Dla pierwszych chrześcijan Jezus był przede wszystkim kimś aktualnie żyjącym, który wówczas nawiązywał osobowe relacje z wiernymi i właśnie z tej racji, że uważano Go za obecnego, oczekiwano Jego pełnej i chwalebnej obecności, która na nowo miała się ukazać w chwili paruzji. Każdego dnia odkrywano, że Pan wziął w swoje ręce kierowanie młodym Kościołem za pośrednictwem zesłanego Ducha Świętego, którego działania naocznie i nieustannie doświadczano. Piotr mówił do pierwszych słuchaczy: „Wyniesiony na miejsce po prawicy Boga, otrzymał od Ojca obietnicę Ducha Świętego i zesłał Go, jak to sami widzicie i słyszycie” (Dz 2,33). Jako wywyższony Pan, Chrystus rzeczywiście posyła Ducha, o którym powiedział: „On was wszystkiego nauczy i przypomni wam wszystko, co Ja wam powiedziałem” (J 14,26)¹².

1.3. Jedność dwóch aspektów

Wszystko to, co czynią apostołowie, jest czynione w zjednoczeniu z Duchem Pana, jak stwierdzają oni sami: „Postanowiliśmy bowiem, Duch Święty i my” (Dz 15,28)¹³. Co robili, jeśli chodzi o „przepowiadanie tajemnicy zbawienia”? Schematycznie można sprowadzić ich działania do trzech kategorii:

- przepowiadanie (*kerygma*),
- świadectwo (*martyrion*),
- nauka apostołska (*didache*).

Przepowiadanie oznacza przekazywanie Dobrej Nowiny, podkreślające, że w Jezusie Chrystusie Bóg podjął działanie na rzecz człowieka i stał się jego wyzwolicielem. Jest

11 Santos Sabugal, *Credo. La fede della Chiesa. Il simbolo della fede: storia e interpretazione* (Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2009), 688–741.

12 Heinrich Schlier, *Grundzüge einer paulinischen Theologie* (Leipzig: St. Benno Verlag, 1981), 179–194.

13 Dz 4,8; 4,31; 5,3–4; 6,3–5; 7,55; 8,29–39; 10,19. Porównaj także: Mt 10,18–20; Mk 13,11; Łk 21,13–15; J 14,26; 15,26–27; 16,13–15.

to głoszenie pneumatologiczne wydarzenia zbawienia, jednego z integrujących aspektów konstytutywnego etapu tego objawienia. Świadczenie jest działalnością apostoelską, za pośrednictwem której apostołowie przedstawiają na forum dziejów i świata to wszystko, co widzieli i co zrozumieli (aspekt prawny)¹⁴. To świadectwo nie jest jakimś prostym odniesieniem do minionych zdarzeń, ale jest rezultatem nieustannego dialogu z tajemnicą objawioną. Jest objawieniem słuchanym, aby wzbudzić odpowiedź¹⁵. W końcu *didache* wyjaśnia, wychodząc od tajemnicy Chrystusa i pierwotnej organizacji kościelnej, sens i konsekwencje tego objawienia: jego implikacje, jego oświecenie dokonywane w oparciu o Stary Testament, jego różnicę w stosunku do pojawiających się błędów itd. Wychodząc od „bycia w Chrystusie” wyjaśnia wymogi dotyczące życia chrześcijan i ich relacji w stosunku do świata. *Didache* obejmuje zatem całe wcielenie wiary apostoelskiej w konkretne okoliczności życia i wyznacza warunki jego urzeczywistnienia. Należy je również połączyć z „danym świętym przykazaniem” (2 P 2,21), czyli z moralnością ewangeliczną. Nauka apostoelska obejmuje nierozdzielnie także ten aspekt życia chrześcijańskiego, ponieważ jest on ściśle związany z wiarą i stanowi jej pierwszorzędną unaocznienie¹⁶.

Cała ta wieloraka działalność kerygmaticzna jest – z jednej strony – w pełni ludzka, z wszystkimi konsekwencjami związanymi z działalnością ludzką w „określonej sytuacji”, z drugiej zaś strony jest w pełni efektywnie wspierana przez żyjącego Pana. W żywej Tradycji (*paradosis*) apostoelskiej, w przepowiadaniu, w świadectwie i w nauczaniu, sam Pan mówi i działa. Dlatego św. Paweł może utożsamić „to, co otrzymał od innych” z „tym, co otrzymał od Pana”, a tym samym jego doświadczenie staje się „archetypicznym wzorem” dla całego Kościoła w każdym czasie¹⁷. Nie oznacza to jedynie, że istnieje więź horyzontalna między przepowiadaniem i Panem, zakorzeniająca się w ciągłości następujących wydarzeń, ale dochodzi do niej także relacja wertykalna z żyjącym Panem, mająca swe źródło w działaniu Ducha Świętego, będącego gwarantem tej ciągłości¹⁸. Treść spotkania z Chrystusem ziemskim i wywyższonym, będącego fundamentem Kościoła apostoelskiego, jest także treścią słowa i aktualnego działania Boga w Panu. Innymi słowy, tradycja obejmuje równocześnie treść tajemnicy historycznej wypełnionej w Jezusie Chrystusie, z którym apostołowie nawiązali bezpośredni kontakt oraz treść tego, co obecnie mówi Pan do apostołów w Kościele. Pośredniczenie apostoelskie należy więc konstytutywnie do objawienia, aby mogła urzeczywistnić się w dziejach tajemnica zbawienia wypełniona w Chrystusie.

14 J 1,14; 15,27; 19,35; 1 J 1,1–3; 1 P 5,1; 2 P 1,16; Hbr 2,3.

15 Temat objawienia Bożego jako dialogu został podkreślony przez papieża Pawła VI w encyklice *Ecclesiam Suam*. René Latourelle, „La Révélation comme dialogue dans l’Ecclesiam suam”, *Gregorianum* 46 (1965): 834–839.

16 Joseph Ratzinger, *Lehramt – Glaube – Moral*, w: Joseph Ratzinger, Heinz Schürmann, Hans Urs von Balthasar, *Prinzipien Christlicher Moral* (Einsiedeln: Johannes Verlag, 1975), 41–66.

17 Hans Urs von Balthasar, *Chwała. Estetyka teologiczna*, t. 1, *Kontemplacja postaci*, tłum. E. Marszał, J. Zakrzewski (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2008), 302.

18 Pierre Grelot, *Regole e tradizioni del cristianesimo primitivo* (Caasale Monferrato: Edizioni Piemme, 1998), 101–110.

Tajemnicze działanie Pana w przepowiadaniu apostołskim, dokonujące się za jego pośrednictwem, w jedności z naocznym świadectwem apostołów tworzy podstawy dla dobra wiary i utrwała ją, czyniąc ją w ten sposób normą dla całego późniejszego Kościoła. To, co urzeczywistnia się wewnątrz i mistycznie w apostołach, równocześnie gdy jest przekazywane zewnątrz przez tradycję – która rodzi się z bezpośredniego kontaktu z Panem ziemskim i z ukazywaniem się Zmartwychwstałego – konstryuuje przepowiadanie apostołskie. Pan mówi w przepowiadaniu apostołskim, a więc nie jest ona czystym wspomnieniem tego, co powiedział Chrystus ziemski lub Pan w czasie swoich ukazowań się. W tych wspomnieniach (*anamnesis*) żywy Chrystus mówi w sposób najbardziej realny. Przekazywanie tego, co uprzednio apostołowie zrozumieli odnośnie do Chrystusa i czego doświadczyli w kontakcie z Nim, dokonuje się wewnątrz w czasie słuchania żywego i działającego słowa niewidzialnego Pana. Przepowiadanie apostołskie jest więc historyczną manifestacją zawsze aktualnego słowa Pana – słowa, które historycznie przedłuża przepowiadanie Chrystusa, odnosząc się do Jego wywyższenia w chwale.

2. Pan w przepowiadaniu apostołów

Apostołowie, stanowiący centrum Kościoła pierwotnego, odznaczają się pewną wyjątkowością, „jednością”; wyróżnia ich to, co *Katechizm Kościoła Katolickiego* nazywa „elementem nieprzekazywalnym”¹⁹, a którym jest bezpośrednia, naoczna więź z Chrystusem oraz wynikająca z tego uprzywilejowana pozycja eklezjalna. Także w tym przypadku chodzi o ludzki proces tradycji, który równocześnie jest wyrażeniem, w czasie i w przestrzeni, aktualnego słowa żyjącego Pana. Gdy Chrystus mówi obecnie do nas w przepowiadaniu Kościoła, a zarazem działa w sercach ludzkich za pośrednictwem łaski, nie chodzi o dwa odrębne słowa – słowo przepowiadania i słowo łaski – ale o jedno, w którym pierwotne orędzie jest wpisane w aktualne słowo, za pośrednictwem którego dokonuje ono zbawienia. Chwalebna moc wywyższonego Chrystusa objawia się więc na pierwszym miejscu w Kościele i w jego przepowiadaniu. Z tej racji Sobór Watykański II, kontynuując nauczanie Soboru Trydenckiego, podkreśla, że przepowiadanie stanowi pierwsze zadanie i obowiązek biskupów i prezbiterów²⁰.

Całe życie Kościoła, od epoki apostołskiej „aż do wypełnienia się czasu”, jak podkreśliła konstytucja *Dei Verbum*, jest zdominowane przez Pana, który – dzięki pośrednictwu Jego Ducha i eklezjalnej posłudze apostołskiej – dopełnia w czasie „budowanie Ciała Kościoła”. Przepowiadanie kościelne jest manifestacją działania spójnego z tymi dwoma

19 *Katechizm Kościoła Katolickiego* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2002), nr 860 (*In Apostolorum munere, quaedam habetur ratio quae transmitti non potest: esse scilicet resurrectionis Domini testes electos atque Ecclesiae fundamenta*).

20 Janusz Królikowski, *Powołanie, konsekracja i posłanie. Z teologii świętego kapłaństwa*, Ministerium Expositionis, 4 (Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2017), 133–149.

„pośredniczeniami”. Przepowiadanie za pośrednictwem słów i czynów jest manifestacją w czasie objawienia, które już wypełniło się w Jezusie Chrystusie.

Rozróżnienie między przepowiadaniem apostoelskim i późniejszym przepowiadaniem w Kościele nie wynika z zachodzącej między nimi różnicy autorytetu, nieomyślności czy wartości normatywnej, ale z faktu, że w Kościele apostoelskim treść wiary zewnętrznie głoszonej – która jest także treścią słowa Pana wypowiedzanego w każdym czasie – ma swój początek i swoje źródło w naocznym i bezpośrednim świadectwie zmartwychwstałego Jezusa. Ta bezpośredniość chciana przez Boga nadaje „jedyny” charakter przepowiadaniu apostołów. Jako taki apostoł jest postacią należącą do dziejów zbawienia, w zastępstwie Chrystusa, który wychodzi ze swojego historycznego doświadczenia, to znaczy ze swojego dialogicznego kontaktu z Chrystusem ziemskim, który umarł i zmartwychwstał, a potem się ukazał. Dokonuje się to pod wpływem aktualnego świadectwa słowa Pana, dzięki czemu apostoł jest wraz z Chrystusem świadkiem autentycznej treści i sensu wydarzenia zbawienia. Tak ukonstytuowane przepowiadanie apostoelskie, podane działaniu Ducha Świętego, staje się ostateczną normą dla Kościoła poapostoelskiego. Apostołowie mogą więc całkowicie słusznie być nazwani „fundamentem” i „filarami” Kościoła. Ich świadectwo najściślej wynika z *ephapax* objawienia.

Posługa późniejszego Kościoła, w którym Pan mówi, także obecnie, w taki sam sposób, nie czerpie bezpośrednio treści wiary, które przekazuje, z bezpośredniego historycznego doświadczenia Chrystusa, ale z rzeczywistości Kościoła pierwotnego. Dzieje się tak z tej racji, że konfrontuje się z normą Kościoła apostoelskiego, która pozostaje niezmiennie zobowiązująca dla naszego życia wiary. Dzięki temu przepowiadanie Kościoła stanowi widzialne wyrażenie ciągle aktualnego słowa Pana – nie ma w tym żadnej różnicy w stosunku do Kościoła apostołów. Z racji swojego bezpośredniego odniesienia do Jezusa przepowiadanie apostoelskie należy do depozytu wiary, służącego za normę (*norma normans*) dla późniejszego przepowiadania Kościoła. W ten sposób, horyzontalnie i wertykalnie, przepowiadanie kościelne łączy się nierozzerwalnie ze świadectwem Pana. W tym przepowiadaniu sam Jezus nadal daje świadectwo za pośrednictwem swojego Ducha. Jego gwarancja nie rozciąga się tylko na Kościół apostoelski, ale także na Kościół późniejszy. Z jednej więc strony przepowiadanie i całe dzieje Kościoła spoczywają w sposób trwały na objawieniu historycznym (zewnętrznym i minionym), którego Kościół apostoelski daje nam świadectwo w swoich pismach i w swoim życiu; z drugiej jednak strony Kościół także obecnie rozumie żywe słowo Pana i w ten sposób jest istotnie ukierunkowany na wypełnienie eschatologiczne.

Zakończenie

Słuchając dzisiaj rozmaitych wypowiedzi na temat przepowiadania, zauważa się z łatwością, że centrum zainteresowania określa – niestety – pytanie, „ile” powinno trwać kazanie, czy powinno być dłuższe, czy krótsze. Spojrzenie na przepowiadanie apostoelskie jako normatywne dla Kościoła i na jego specyfikę chrystologiczną oraz na jego przedłuża-

nie się w Kościele w dużym stopniu pozostaje na marginesie zainteresowań homiletów. Owszem, aspekty formalne odgrywają pewną rolę w przepowiadaniu i należy być na nie wrażliwym. Należy zdawać sobie sprawę z całej złożonej kwestii języka religijnego, którego odnowę postuluje się od dłuższego czasu. Kluczowym aspektem przepowiadania, realnie przyczyniającym się do budowania Ciała Kościoła, pozostaje jednak wierność przepowiadaniu apostołskiemu, przy czym ta wierność ma przede wszystkim odniesienie do treści głoszonego słowa. Lektura konstytucji *Dei Verbum* unaocznia nam ten ważny problem i każe nad nim się poważnie zastanowić, jeśli chodzi nam o *Evangelii gaudium*.

Bibliografia

- Anton, Angel. „La comunidad creyente, portadora de la revelacion”. W: *La palabra de Dios en la historia de los hombres. Comentario Temático a la Conclitución „Dei Verbum” del Vaticano II sobre la Divina Revelación*, ed. Luis Alonso Schökel, Antonio Maria Artola, 285–330. Bilbao: Universidad de Deusto, Editiones Mensajero, 1991.
- Balthasar, Hans Urs von. *Chwała. Estetyka teologiczna*. T. 1. *Kontemplacja postaci*. Tłum. E. Marszał, J. Zakrzewski, Kraków: Wydawnictwo WAM, 2008.
- Gherardini, Brunner. *La parola di Dio nella teologia di Karl Barth*. Roma: Editrice Studium, 1955.
- Grelot, Pierre, *Regole e tradizioni del cristianesimo primitivo*. Caasale Monferrato: Edizioni Piemme, 1998.
- Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2002.
- Królikowski, Janusz. *Powołanie, konsekracja i posłanie. Z teologii świętego kapłaństwa*. Ministerium Expositionis, 4. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II, 2017.
- La palabra de Dios en la historia de los hombres. Comentario Temático a la Conclitución „Dei Verbum” del Vaticano II sobre la Divina Revelación*, ed. Luis Alonso Schökel, Antonio Maria Artola. Bilbao: Universidad de Deusto, Editiones Mensajero, 1991.
- Latourelle, René. „La Révélation comme dialogue dans l’Ecclesiam suam”. *Gregorianum* 46 (1965): 834–839.
- Lubac, Henri de. *Słowo Boga w historii człowieka*. Tłum. B. Czarnowska. Kraków: Wydawnictwo WAM, 1997.
- O’Collins, Gerard. *Chrystologia. Jezus Chrystus w ujęciu biblijnym, historycznym i systematycznym*. Tłum. K. Franek, K. Chrzanowska. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2008.
- Paweł VI. „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym «Dei Verbum»”. W: Sobór Watykański II. *Konstytucje – Dekrety – Deklaracje*, 350–363. Poznań: Pallottinum, 2002.
- Penna, Romano. *Paolo e la Chiesa di Roma*. Brescia: Paideia Editrice, 2009.
- Peterson, Erick. *Theologische Traktate*. Bd. 1. *Ausgewählte Schriften*. Würzburg: Echter Verlag, 1994.
- Ratzinger, Joseph, Heinz Schürmann, Hans Urs von Balthasar. *Prinzipien Christlicher Moral*. Einsiedeln: Johannes Verlag, 1975.

- Sabugal, Santos. *Credo. La fede della Chiesa. Il simbolo della fede: storia e interpretazione*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana, 2009.
- Schlier, Heinrich. *Wort Gottes. Eine neutestamentliche Besinnung*. Würzburg: Werkbund Verlag, 1958.
- Schlier, Heinrich. *Grundzüge einer paulinischen Theologie*. Leipzig: St. Benno Verlag, 1981.
- Sammelroth, Otto. *Wirkendes Wort. Theologie der Verkündigung*. Frankfurt am Main: Knecht Verlag, 1962.

Streszczenie

Przepowiadanie, zarówno Chrystusa, jak i apostołów, stanowi kluczowy element objawienia Bożego. Sobór Watykański II w konstytucji *Dei Verbum* dokonał najpierw ścisłego połączenia wydarzeń i słów w tajemnicy objawienia Bożego, a potem dowartościował słowo wyjaśniające, którego szczególną formą jest przepowiadanie. Soborowa konstytucja skłania nas zatem do refleksji nad teologicznym znaczeniem „przepowiadania apostołskiego”, wychodząc przede wszystkim od jego specyfiki – „jedyności”, którą ukazuje i poniekąd kodyfikuje początek tego przepowiadania w czasach apostołskich, a następnie do określenia jego znaczenia w życiu Kościoła oraz wpływu „normatywnego” na wszelkie przepowiadanie w Kościele. Niniejszy artykuł proponuje kilka wstępnych uwag teologicznych odnośnie do przepowiadania apostołskiego, które w dalszej perspektywie pokazują także specyfikę i znaczenie wszelkiego przepowiadania w Kościele.

Słowa kluczowe: słowo Boże, objawienie, przepowiadanie, apostołowie, Kościół

Abstract

THE APOSTOLIC PROCLAMATION IN THE MYSTERY OF THE REVELATION OF GOD

The teaching of Christ and the Apostles is the key element of the revelation of God. Vatican II clearly connected the events and the words in the mystery of the revelation of God in the Dogmatic Constitution *Dei Verbum*, and later enhanced the importance of the explanatory word of which a proclamation is the special form. Therefore, the dogmatic constitution inspires us to reflect on the theological meaning of “the apostolic proclamation”. It begins in its specific “singular” character which points out and somehow codifies the beginning of the proclamation in the times of the Apostles. Then, it defines its meaning in the life of the Church and its “normative” influence on every proclamation within the Church. This article presents several introductory theological remarks that refer to the apostolic proclamation which, in the longer perspective, show the specific character and the meaning of the entire proclamation within the Church.

Keywords: word of God, revelation, proclamation, Apostles, Church